

УДК 811.112'373.612.2:55

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2024.848.83-93>

PRINCIPLES OF COMPILING A GERMAN-UKRAINIAN DICTIONARY OF PARONYMS

ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА ПАРОНІМІВ

Світлана КІЙКО¹, Надія БОЙКО²

¹ доктор філологічних наук, професор,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
s.kiyko@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4964-7043>

² магістр кафедри германської філології та перекладу,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
nadiia.boiko@chnu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0007-7343-1345>

This article addresses the principles of selecting paronyms and the methodology for compiling an electronic German-Ukrainian dictionary of paronyms using a corpus-based approach and systematic analysis to identify similarities and differences in the use of paronyms in speech. The author presents a concept of paronymy as a systemic phenomenon involving etymologically related words with similar morphemic structures but different meanings. By conducting a comparative analysis of collocations, the study identified 1,836 paronyms organized into paronymic series, each comprising two to nine components.

The article examines existing dictionaries of paronyms and highlights their lexicographic shortcomings, such as excessive normative/prescriptive orientation, inadequate development of dictionary entries from both linguistic and didactic perspectives, and a lack of rigorous evaluations of modern data to inform dictionary compilation. The ideal paronym dictionary should rely on corpus data, providing reliable information with generalizations about individual word uses within conventionalized language usage. Corpus-based tools, such as those

*Стаття присвячена принципам відбору паронімів і методиці укладання електронного німецько-українського словника паронімів на основі корпусного підходу та систематичного аналізу подібності й відмінностей у вживанні паронімів у мовленні. Запропоновано концепцію паронімії як системного явища, що включає етимологічно пов'язані слова зі схожою морфемною структурою, але різним змістом. Порівняльний аналіз колокацій дозволив виокремити 1836 паронімів, об'єднаних у паронімічні ряди, що складаються з двох (рідше декількох, максимум дев'яти) компонентів. Проаналізовано наявні словники паронімів і встановлено недоліки лексикографічного опису, зокрема, надто нормативну/прескриптивну орієнтацію, погане опрацювання словникових статей з мовно-дитактичного погляду та брак ґрунтовних оцінок сучасних даних як основи для словникової роботи. Словник паронімів повинен опиратися на дані корпусів, має бути надійним і містити узагальнення про окремі слововживання в конвенціоналізованому мовному вжитку. Корпусні інструменти (наприклад, *Contrasting Near-Synonyms*) систематично виявляють подібності та відмінності паронімів у контрастивний спосіб,*

Кійко С., Бойко Н. Принципи укладання німецько-українського словника паронімів. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. Вип. 848. С. 83-93. DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2024.848.83-93>.

визначаючи ступінь семантичної близькості *used for contrasting near-synonyms, systematically identify similarities and differences between paronyms in a contrastive manner. This process determines the degree of semantic closeness among expressions with similar contextual usage by comparing their immediate collocational patterns. The recorded semantic closeness or distance between paronyms is based on their contextual overlap in usage.*

The lexicographic processing of the selected paronyms was carried out with TshwaneLex, a computer-based dictionary creation software that allows lexicographers to develop dictionaries for any language without requiring advanced IT skills. TshwaneLex offers various features such as automatic cross-reference tracking, advanced dictionary comparison/merge functionality, and support for all world languages through full Unicode compatibility. The lemma editing process uses a tree-based interface to represent the hierarchical structure of the lemma, including different meanings, submeanings, word formations, multi-word units, examples of usage, cross-references, and more. Furthermore, the input/output architecture is designed to support the development of additional interfaces for various data sources as add-ons or plug-ins, facilitating other output formats. The article notes that a PHP-based software module is currently available for hosting the TshwaneLex dictionary on the internet, providing an accessible platform for electronic dictionary publication.

Key words: *paronymy, collocation, lexicography, electronic dictionary, corpus tools.*

між виразами зі схожим контекстуальним вживанням, тобто на основі зіставлення їхніх безпосередніх регулярних слів-партнерів, а семантична близькість чи віддаленість паронімів фіксується на основі збігів при контекстуальному вживанні.

Лексикографічне опрацювання виокремлених паронімів здійснено за допомогою комп'ютерної програми для створення словників TshwaneLex, яка дозволяє лексикографам створювати довідники для будь-якої мови без базових навичок роботи з ІТ-технологіями. Основні особливості TshwaneLex включають простоту використання, автоматичне відстеження перехресних посилань, розширену функцію порівняння / об'єднання словників і підтримку всіх мов світу завдяки повній сумісності з платформою Юнікод. Редагування лем відбувається у вікні, яке побудоване за деревовидним принципом. Це показує ієрархічну структуру лема, розбиту на різні значення і підзначення слів, словотвір або багатослівні одиниці, приклади вживання, перехресні посилання тощо. Архітектура вводу/ виводу розроблена таким чином, що додаткові інтерфейси для різних типів джерел даних можуть бути розроблені у вигляді надбудов або плагінів для підтримки інших вихідних форматів. На даний час наявний програмний модуль на основі PHP, який можна використовувати для розміщення словника TshwaneLex в Інтернеті.

Ключові слова: *паронімія, колокація, лексикографія, електронний словник, корпусні інструменти.*

I. ВСТУП

Оволодіння літературними мовами і їх щоденний вжиток нерозривно супроводжується докладним дослідженням властивостей слів та їхніх значень. У наш час велика увага приділяється розвитку мовлення, і тому розробка питань, пов'язаних із паронімією, займати чільне місце поруч із вивченням синонімів, антонімів, омонімів та інших мовних аспектів. Проблеми паронімії представлені в працях низки вітчизняних і зарубіжних дослідників – М.П. Баган (*Баган, 2017*), С.В. Кійко (*Кійко, 2014; Кійко, 2016*), Л. Лужецької (*Лужецька, 2014*), О. Панченко (*Панченко, 2015*), І. Лазареску (*Lăzărescu, 1999*), Й. Ріме (*Riehme, 1988*), П. Шторйоганн (*Storjohann, 2015; 2016; 2019*) та ін. Проте досі явище паронімії ще недостатньо висвітлено в науковій літературі, не вироблено єдиного погляду на сутність паронімів, слабо розроблена методика опрацювання паронімічної лексики, відсутні одно-, дво- і багатомовні словники паронімів. Навіть термін *паронімія* трактується по-різному як: 1) слова, близькі за вимовою, але різні за семантикою, що унеможливує їх заміну в одному й тому ж контексті; 2) особливий словотвірний тип, який охоплює однокореневі слова однієї частини мови зі співзвучними афіксами; 3) спільнозвучні слова, що відрізняються за значенням при

збігу наголосу на одному й тому самому складі тощо (Баган, 2017, с. 5-6; Lăzărescu, 1999, с. 7-12). Іноді до паронімії помилково включають явище паронимазії – стилістичний прийом, при якому навмисно зближуються подібні за звучанням споріднені або неспоріднені слова. Пароніми в цьому випадку розглядають як виразний засіб поетичної мови, хоча паронімічне змішування вважають певним порушенням мовної норми.

Відсутність чіткого розмежування співзвучних і семантично подібних одиниць мови породжує ситуації комунікативних збоїв і непорозумінь серед мовців. У зв'язку з цим послідовне виокремлення і розмежування паронімів є ключовою умовою формування і розуміння текстів різних стилів і жанрів, спрямованих на забезпечення належного сприйняття і розуміння інформації. Це обґрунтовує актуальність нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – лексика, яка має формально частково схожий склад, але відзначається відмінностями у плані змісту. Предметом вивчення є особливості представлення паронімів у лексикографічних працях і методика укладання електронного "Німецько-українського словника паронімів". **Мета** дослідження полягає в описі лінгвістичних параметрів явища паронімії та представленні принципів і методики укладання "Німецько-українського словника паронімів" з використанням комп'ютерних програм і лінгвістичних корпусів. Для досягнення вказаної мети в роботі поставлені такі завдання: 1) визначити місце паронімії в лексичній системі мови; 2) описати підходи до виокремлення паронімів у корпусі текстів; 3) представити методику укладання «Німецько-українського словника паронімів».

Методи дослідження охоплюють як загальнонаукові методи – спостереження, аналіз, синтез, узагальнення і систематизацію, що уможливило розмежувати паронімію і суміжні явища, дати визначити паронімам і виробити термінологію в рамках цього підходу, так і спеціальні лінгвістичні методи: 1) лінгвістичного опису, що полягає в інвентаризації одиниць мови, які підпадають під визначення паронімів, а також поясненні особливостей їхньої будови і функціонування; 2) ситуативно-контекстуальний метод для інтерпретації значення слів у контексті; 3) метод наскрізного аналізу тексту, застосовуваний під час аналізу мікро- і макроконтраксту, що враховує екстралінгвальні чинники; 4) метод концептуального аналізу – для виявлення змістовних відмінностей між членами паронімічних опозицій. У дослідженні застосовано також корпусний аналіз для встановлення колокацій паронімів.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У лінгвістичній літературі паронімами позначають етимологічно пов'язані слова з подібною морфемною структурою, але різним змістом, які можуть змішуватися у мовленні (Кійко 2016, с. 19). У руслі такого трактування звукова подібність паронімів не є випадковою, а зумовлена смисловими і словотвірними зв'язками цих мовних одиниць. У широкому розумінні паронімами вважають взагалі будь-які співзвучні слова (як однокореневі, так і різнокореневі), які оказіонально вживаються в мовленні. В. Біркенмаєр наводить таке визначення паронімів: "При паронімії йдеться про слова, що подібно звучать, з наголосом на одному складі" (Birkenmaier, 1987, с. 9). Думки дослідників розходяться також щодо кількості членів у паронімічному ряді і їх якісних характеристик. Так, М. П. Баган вважає, що пароніми варто розглядати у межах паронімічних гнізд, які охоплюють кілька спільнокореневих слів, як-от: *andächtig* «благочинний» – *bedächtig* «розмірений, неквапливий», *das Ansehen* «повага, авторитет» – *das Aufsehen* «сенсація» тощо. Авторка групує пароніми, які входять до одного й того ж гнізда, тільки на двочленні групи. Вона вважає, що змішування відбувається лише з однією одиницею, а не з декількома, оскільки третій член ряду однаково співзвучний тільки з одним з попередніх членів паронімічного ряду і не співзвучний одночасно з двома чи більше іншими (Баган, 2017, с. 6-8).

Інші автори, наприклад, Л. Лужецька і О. Панченко, зараховують до паронімічного ряду два, три і більше членів, оскільки розглядають їх як основу для гри слів (Лужецька, 2014, с. 102-106; Панченко, 2015, с. 286-291). Ми погоджуємося, що в словникових статтях варто вказувати не тільки два пароніми, а цілу низку найближчих за структурою і змістом слів, проте виокремлювати і порівнювати критерії розмежування більш доцільно на прикладі двочленної опозиції. На нашу думку, вибір певної одиниці в процесі пошуку відповідного засобу для вираження певного змісту відбувається поступово: спочатку йде відбір з декількох подібних у морфемному, і семантичному плані слів. Поступово коло відібраних слів звужується до двочленної опозиції і всередині неї порівнюються всі згадані вище параметри.

У наукових роботах з питань паронімії для характеристики двочленних груп вживають терміни *паронімічний ряд* або *паронімічна опозиція*. Вважаємо найбільш вдалим для нашого дослідження термін *паронімічний ряд*, оскільки у відношення протиставлення можуть вступати як взаємовиключні (опозиційні), так і суміжні поняття, представлені паронімами, як-от:

– синонімічні пароніми: *барабанити – тарабанити, крапля – капля, линути – ринути, плоский – плаский, привабливий – принадливий, притаїтися – причаїтися, повідь – повінь, рипіти – скрипіти, радити – раяти, слимак – слизняк, хиткий – хибкий* тощо;

– антонімічні пароніми: *експорт – імпорт, еміграція – імміграція, густо – пусто, лепський – кепський, прогрес – регрес* тощо.

Найчастіше відношення між членами паронімічного ряду будуються на основі категорії маркованості, коли один з членів опозиції є маркованим, а інший – немаркованим, що передбачає протиставлення членів за однією диференційною ознакою, як-от: *achten* «поважати» – *verachten* «зневажати» (просте – похідне дієслово), *ertränken* «топити» – *ertrinken* «тонути» (перехідне – неперехідне дієслово) тощо.

Отже, у дослідженні вважаємо паронімами спільнозвучні слова з відмінностями в морфологічному і семантичному планах, що обмежує їх вживання в певних контекстах. Досі такі вирази були в центрі уваги досліджень зі стилістики і перекладу (Lăzărescu, 1999; Панченко, 2015, с. 286-291; Сютта, 2009, с. 67-72), проте досі відсутні корпусноаналітичні дослідження, які б розглядало пароніми з погляду їх вживання у мовленні. Процедури контрастивного корпусного аналізу також мало апробовані для аналізу паронімічних рядів. Тому концептуальні, лексикографічні та методологічні аспекти дослідження паронімів потребують ґрунтовного переосмислення.

І. Лазареску припускає, що лінгвістичні труднощі з паронімами виникають переважно у тих, хто вивчає іноземні мови (Lăzărescu, 1999). Проте численні мовні форуми, як-от: *gutefrage.net* (<http://www.gutefrage.net/frage/was-ist-derunterschied-zwischen-sensitiv-und-sensibel>) показують, що носії мови також відчувають невпевненість у вживанні паронімів. Нерідко спілкуванню у чат-спільноті передують консультації з різними словниками, які не дають задовільних відповідей. Продемонструємо це на прикладі словникових статей до прикметників *sensitiv* і *sensibel* у словнику Duden-online (www.duden.de/woerterbuch):

sensitiv: *von übersteigter Feinfühligkeit; überempfindlich.*

sensibel: 1) *von besonderer Feinfühligkeit; empfindsam;* 2) (Medizin) *empfindlich gegenüber Schmerzen und Reizen von außen; schmerzempfindlich;* 3) *besonders viel Sorgfalt, Umsicht, Fingerspitzengefühl o. Ä. erforderlich, heikel.*

Згідно зі словниковими статтями, прикметник *sensitiv* має інший обсяг значення, ніж *sensibel*. Однак дані корпусного аналізу вживання (DeReKo: <https://www.ids-mannheim.de/digspra/kl/projekte/korpora/>) свідчать про те, що *sensitiv* зазнав розширення значення, яке можна класифікувати як конвенціоналізоване і ще не задокументоване лексикографічно. Це означає, що обидва прикметники можуть вживатися в певних контекстах зі схожими значеннями. Таким чином, виникає розбіжність між інформацією у словниках і вживанням у мовленні пересічних носіїв німецької мови, що може виражатися у лінгвістичних сумнівах з боку мовців, наприклад: *Zwölfmal „sehr gut“, zweimal „gut“ und einmal*

„befriedigend“: So hat das Öko-Test-Magazin *sensitive* Feuchttücher bewertet. Die gerechtere Lastenverteilung zwischen dem privaten und öffentlichen Sektor im Krisenfall ist freilich nach wie vor ein überaus *sensitives* Thema. So würden immer wieder neue Anti-Dumping-Maßnahmen und Handelsbarrieren der westlichen Länder den Export der osteuropäischen Staaten behindern. Dieser Vorwurf bezieht sich vor allem auf sogenannte „*sensitive*“ Ausfuhren wie landwirtschaftliche Produkte, Textilien, Eisen, Stahl und chemische Produkte. Solche Geräte sind *sensitiv* genug, organische Störungen beim Menschen anhand der körpereigenen Ströme anzuzeigen.

З цього приводу Ф.Й. Гаусман наголошує на необхідності створення словника паронімів на основі колокаційного аналізу вживань паронімічної лексики (Hausmann, 1990, S. 1120). На даний час наявні кілька словників, що містять слова, які можна сплутати у мовленні (не суто пароніми): «Duden. Leicht verwechselbare Wörter» за редакцією В. Мюллера (Müller, 1973), а також «Wörterbuch der verwechselten Wörter. 1000 Zweifelsfälle verständlich erklärt» за редакцією К. Польманна і У. Вольк (Pollmann, Wolk, 2010). Проте контрастивний лексикографічний опис паронімів має у наведених словниках низку недоліків, зокрема, надто нормативну / прескриптивну орієнтацію та брак ґрунтовних оцінок сучасних даних як основи для словникової роботи (див. Рис. 1):

sensibel/sensitiv/sentimental/sentimentalisch/sensuell/sensualistisch/sensorisch/sensoriell/senil

Als *sensibel* wird jemand bezeichnet, der feiner seelischer Empfindungen fähig ist. Ein *sensibler* Mensch ist feinfühlig, einfühlsam, empfindsam, zartfühlend und alles andere als robust:

es gäbe Beispiele, daß *sensible* Kinder sich erst nach Ablauf einiger Wochen eingewöhnten (Jens, Mann 53); *Sensible* Naturen werden ja schon durch den Auspufflärm halb verrückt gemacht, während sich die *Robusteren*. . . nicht einmal durch das Abfeuern einer Kanone stören lassen (Menzel, Herren 82); seit ich weiß, wie *sensibel* sie ist, . . . habe ich nie wieder gefragt (Frisch, Gantenbein 326).

Im übertragenen Gebrauch bedeutet *sensibel* soviel wie *Behutsamkeit und Vorsicht im Umgang erfordernd oder zeigend*:

man müsse mit einer so *sensiblen* Materie wie mit Nachrichten vorsichtig umgehen (Bundestag 189/1968, 10243); beeindruckend vor allem die *sensible* Führung der Kamera, die Szenen und Gesichter in ihren charakteristischen Zügen herauszuschälen weiß (MM 4./5.6.66).

Eine Art Steigerung von *sensibel* enthält das Adjektiv *sensitiv*, das *übermäßig empfindsam, empfindungsfähig* bedeutet. Der *sensitive* Mensch mit seiner gesteigerten Empfindsamkeit und Überempfindlichkeit sowie seiner starken Verletzbarkeit des Selbstwertes neigt zu heftiger Nerven- und Gefühlserregbarkeit und zu Neurosen in Verbindung mit Selbsterniedrigung, Selbstbeschuldigung und Selbstquälerei:

Рис. 1. Словникова стаття до прикметників *sensibel* і *sensitiv* зі словника «Duden. Leicht verwechselbare Wörter» за редакцією В. Мюллера (1973)

Як бачимо, зміст словникової статті є застарілим, не дуже добре підготовленим з мовно-дидактичної точки зору, також бракує відповідних зручних для користувача форм подання. Подібні описи, які підтримують звичні стандарти, можна також знайти у відкритих джерелах, таких як Вікісловник (<https://de.wikipedia.org/wiki/Paronym>), які не здійснюють жодних корпусних аналізів.

Відправною точкою для дослідження паронімії є досвід корпусної інтернет-лексикографії (Киуко, Rubana 2022; Киуко, 2023). Словник паронімів повинен опиратися на дані

корпусів, має бути надійним і містити узагальнення про окремі слововживання так, як вони трапляються в конвенціоналізованому мовному вжитку. Наявні дослідження (*Storjohann, 2018, с. 207-228; Storjohann, Mell, Schnörch, 2019, с. 53-67*) показують, що аналіз вживання мови дає уявлення про лінгвістичні структури, які зазвичай не фіксуються в традиційних словниках. Вони свідчать про динаміку, контекстуальну адаптацію і діахронічні зміни, тобто характеристики, які повинен намагатися передати сучасний словник.

Нова концепція виокремлення паронімів вимагає пошуку відповідних процедур для лексичного зіставлення, які можуть аналізувати великі обсяги даних за різними критеріями і пропонувати їх попередньо структурованими для лексикографічної інтерпретації. Що стосується окреслення індивідуальних значень паронімів, то відповідні корпусні інструменти пропонують перевагу швидкого виявлення аспектів вживання; основою для цього є аналіз колокацій (статистично значущих контекстуальних слів-партнерів). Згрупувавши їх, можна визначити тематичні сфери вживання. Їх порівняння, у свою чергу, може становити особливий інтерес для аналізу паронімів (див. Таблицю 1):

Таблиця 1

Тематичні галузі і колокації до прикметників *effektiv* і *effizient*

Effizient	effektiv
„Systeme, Verfahren, Verwaltung, Strukturen, Kosten, Projekte, Wirtschaft“: <i>Abläufe, Arbeit, Arbeitsweise, Betriebsabläufe, Bewirtschaftung, Einsatz, Maßnahmen, Lösung, Strukturen, Organisation, Verwaltung ...</i>	„Wirtschaft, Methoden, Arbeit, Management, Personalverwaltung, ökonomische Strukturen“: <i>Arbeit, Arbeitsabläufe, Kommunikation, Lösung, Maßnahme, Methode, Organisation, Personaleinsatz, Strukturen, System, Verwaltung, Werbung ...</i>
„Umwelt, Stromerzeugung“: <i>Energieeinsatz, Energienutzung, Energieversorgung, Energieverwendung, Heizen, Stromnutzung ...</i>	„Krisenbewältigung, Kriminalitätsbekämpfung“: <i>Dopingbekämpfung, Krisenmanagement, Polizeiarbeit, Selbstverteidigungstechniken, Strafverfolgung, Verbrechensbekämpfung ...</i>
„Technik, Technologien“: <i>Anlagen, Antriebstechnologie, Geräte, Heizungen, Kraftwerke, Motoren, Verbrennungsmotoren, Wärmepumpen ...</i>	„Medizin, Behandlungsverfahren“: <i>Behandlung, Behandlungsmethoden, Ganzkörpertraining, Prävention, Rückenübungen, Therapie, Workout ...</i>
колокації відсутні	„Umwelt, Ressourcen, Zukunft“: <i>Hochwasserschutz, Klimaschutz, Ressource</i>
колокації відсутні	„Banksektor, Geld, Zinsen“: <i>Jahreszinssatz, Rendite, Steuerbelastung</i>

Корпусні інструменти повинні мати можливість систематично виявляти подібності та відмінності паронімів у контрастивний спосіб. Контрастивні корпусні лінгвістичні методи (наприклад, *Contrasting Near-Synonyms*, див. *Belica, 2006*) використовують для дослідження синонімів (*Marková, 2012*). Вони визначають ступінь семантичної близькості між виразами зі схожим контекстуальним вживанням, тобто зіставляються на основі їхніх безпосередніх регулярних слів-партнерів, а їхня семантична близькість чи віддаленість фіксується на основі збігів при контекстуальному вживанні. Для лексикографів такі процедури порівняльного автоматичного структурування даних дають можливість відносно швидко дослідити, чи є і в яких (дискурсивних) сферах двох заголовних слів схожість або відмінність (наприклад, щодо колокацій). порівняльному аналізу семантики потенційних паронімів. Порівняльний аналіз колокацій дозволив виокремити 1836 паронімів, об'єднаних у паронімічні ряди, що складаються з двох (рідше декількох, максимум дев'яти) компонентів.

Наступним етапом роботи стало лексикографічне опрацювання виокремлених паронімів. Новий словник паронімів розроблений як електронний словник і буде у відкритому

безкоштовному доступі. Для забезпечення найкращого дизайну «Німецько-українського словника паронімів» ми використовуємо сучасну програму для створення словників *TshwaneLex* (<http://tshwanedje.com/>), яка дозволяє лексикографам створювати довідники для будь-якої мови без базових навичок роботи з ІТ-технологіями. Цю програму використовують для створення одномовних, двомовних і гібридних словників у кількох національних лексикографічних підрозділах; її копії придбали видавництво *Macmillan* і низка лексикографічних проектів у Європі. Загальний огляд і технічні аспекти можна знайти у працях розробників програми (*Joffe, de Schryver, 2004*). Основні особливості *TshwaneLex* включають простоту використання, автоматичне відстеження перехресних посилань, розширену функцію порівняння / об'єднання словників і підтримку всіх мов світу завдяки повній сумісності з патформою Юнікод. Програмне забезпечення легке в освоєнні та максимально інтуїтивно зрозуміле у використанні. Лексикографи не потребують високого рівня комп'ютерних навичок для виконання завдань, пов'язаних зі створенням словника. Загальна архітектура вводу/виводу підтримує рівень абстракції, запропонований лексикографу, значною мірою "приховуючи" технічні деталі.

У словнику паронімів буде проаналізовано великий масив даних і задокументовано описове вживання мови в регулярних структурах. Самі статті мають контрастивний характер і містять по два або більше лексичних вирази. З точки зору змісту, необхідно цілеспрямовано вказувати на семантичну схожість і зони розмежування між значеннями паронімів. Лексикографічна програма *TshwaneLex* відображає повний перелік лем усіх статей словника, пор. уривок на літеру **В** з "Німецько-українського словника паронімів" (див. рис. 2).

Натискання на значок леми обирає цю лему для перегляду або редагування (у нашому випадку лему "belasten") і відображає її лексикографічну статтю, а також статті інших лем, розташованих в алфавітному порядку.

Попередній перегляд оновлюється одразу після внесення змін. Усі символи леми, що відображаються у попередньому перегляді, мають гіперпосилання, щоб лексикограф міг одразу обрати потрібну йому лему. Редагування лем відбувається у вікні, яке побудоване за деревовидним принципом. Це показує ієрархічну структуру леми, розбиту на різні значення і підзначення слів, словотвір або багатослівні одиниці, приклади вживання, перехресні посилання тощо. При натисканні на вузол різні поля, пов'язані з цим типом вузла, негайно відображаються у вікні атрибутів, де їх можна змінювати.

Ще однією важливою особливістю дизайну є те, що всі лексикографічні завдання автоматизовано за допомогою комп'ютерного програмного забезпечення. Одним із прикладів є автоматичне відстеження та оновлення змін у перехресних посиланнях (див. перехресні посилання на Рис. 1, внизу праворуч); це дозволяє уникнути багатьох проблем, пов'язаних із ручним відстеженням перехресних посилань. Інші приклади включають автоматичне обернення лем і підтримувану перевірку словників на помилки та узгодженість.

До *TshwaneLex* можна безпосередньо імпортувати як списки слів, так і інформацію про частоту вживання певних паронімів, розраховану за допомогою інструментів запитів до корпусу. Частотна інформація може бути використана для відбору лише підмножини найчастотніших лем під час створення вихідних даних словника.

Під час роботи над двомовним словником, якщо лему вибрано для перегляду, *TshwaneLex* автоматично генерує посилання на пов'язані лемі в кінці словника як еквівалент перекладу. Додатковий режим перегляду дозволяє щоразу, коли вибирається лема в одній мові, автоматично відображати у вікні попереднього перегляду пов'язані з нею лемі в іншій мові. Таким чином, лексикограф може одразу визначити, чи збалансовано трактування елемента в обох частинах словника.

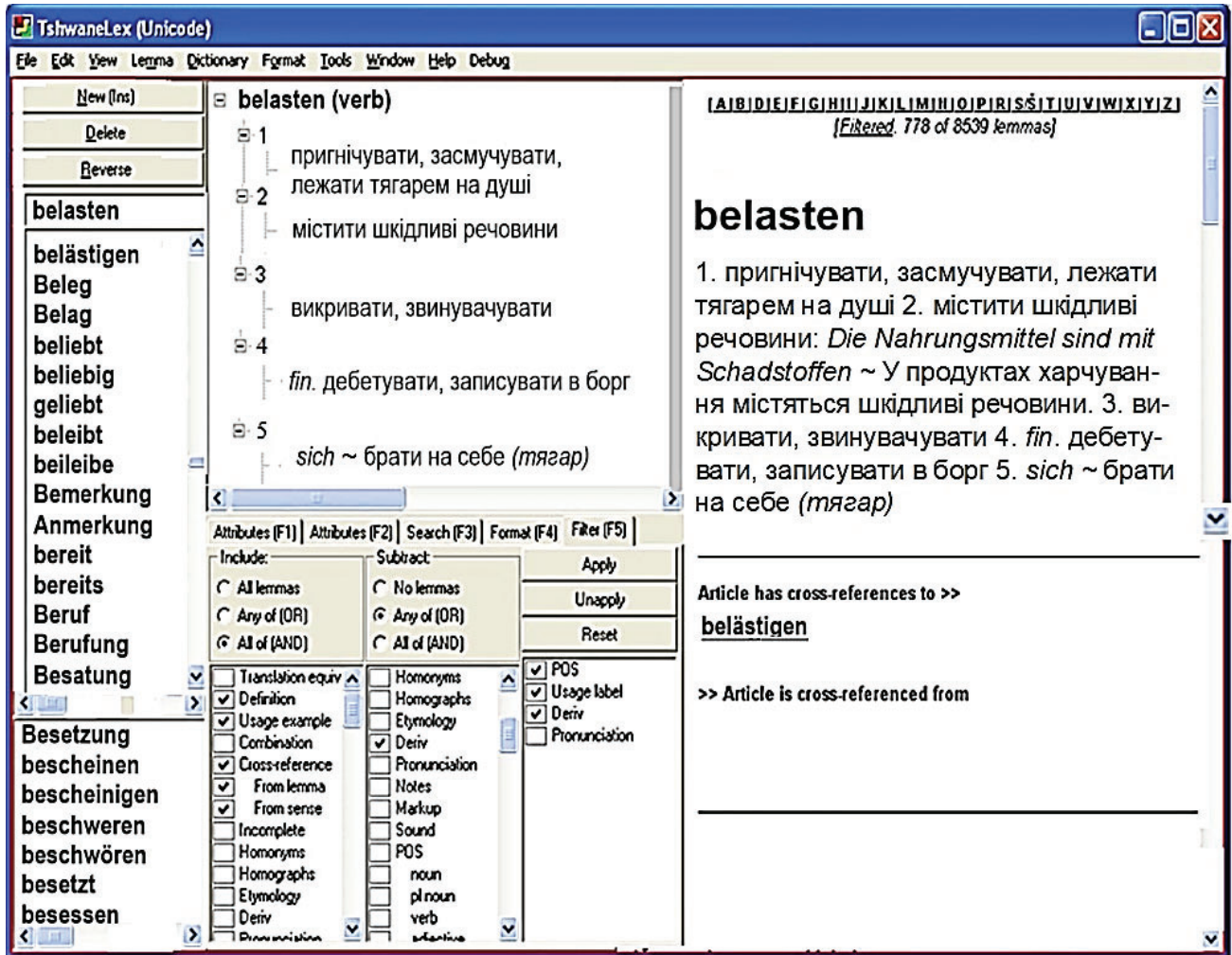

Рис. 2. Перелік лем на літеру B (уривок)

Різні поля статті (наприклад, дефініції, еквіваленти перекладу і приклади вживання) відображаються різними кольорами. Ці кольори, а також шрифт і інформацію про форматування для кожного типу полів можна налаштувати за допомогою системи стилів. *TshwaneLex* також пропонує додаткову можливість включення інтегрованої перевірки орфографії.

Текстові мітки, що використовуються для відображення метамови (типи перехресних посилань, типи слів або примітки до вживання) можна відповідно налаштувати. *TshwaneLex* автоматично відстежує перехресні посилання; лексикограф не може створити перехресне посилання на неіснуючу статтю. Щоразу, коли змінюється значення або номер омоніма, *TshwaneLex* автоматично оновлює всі перехресні посилання, які посилаються на це значення або омонім. Це запобігає випадковому створенню неправильних перехресних посилань, коли значення або номер омоніма змінюється, а лексикограф не оновлює відповідні перехресні посилання. Попередній перегляд статті також автоматично відображає всі пов'язані статті, на які є перехресні посилання в поточній вибраній статті, так що всі перехресні посилання можна швидко перевірити під час роботи лексикографа.

TshwaneLex підтримує функцію автоматичної інверсії лем. Повна інверсія може бути виконана на всій сторінці за один прохід, або леми можуть бути інвертовані індивідуально. Таким чином, з однієї бази даних можна створювати різні версії одного словника; наприклад,

двомовний словник можна створити у двох різних версіях, кожна з яких адаптована до вихідної мови цільових користувачів.

Архітектура вводу/виводу розроблена таким чином, що додаткові інтерфейси для різних типів джерел даних можуть бути розроблені у вигляді надбудов або плагінів для підтримки інших вихідних форматів. Щоб впоратися з будь-якою можливою стратегією сортування лем, *TshwaneLex* можна розширити, розробивши плагіни для створення нових методів сортування. На даний час наявний програмний модуль на основі РНР, який можна використовувати для розміщення словника *TshwaneLex* в Інтернеті.

III. ВИСНОВКИ

Дослідження паронімії виявило різноманітність поглядів на це явище в науковій літературі. Відмінності в трактуванні терміну "паронімія" вказують на відсутність єдиної дефініції, що ускладнює належне розуміння і дослідження цього лінгвістичного явища і його розмежування від суміжних явищ, таких як паронимазія. Дослідження акцентує на різниці між словниковими визначеннями з реальним вживанням паронімів у мовленні. Автори вказують на важливість розробки словника, який враховує контрастивний аспект та систематично виявляє подібності та відмінності у вживанні паронімів.

Розробка чіткої термінології і методики опрацювання паронімів стане важливим внеском у лексикографію та покращить сприйняття текстів різних стилів та жанрів. Подальше вивчення параметрів цього явища і розробка електронного "Німецько-українського словника паронімів" за допомогою комп'ютерних програм і лінгвістичних корпусів допоможе створити ресурс, який сприятиме якіснішому вивченню та розумінню паронімів у німецькій та українській мовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Баган М.П. Паронімія в сучасній українській лінгвістичній термінології: причини й тенденції розвитку. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*. 2017. № 8(1). С. 5–10. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2017_8\(1\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2017_8(1)_3)
- Кійко С.В. *Омонімія в мові і мовленні* [монографія]. Чернівці: Родовід, 2014. 544 с.
- Кійко С.В. *Синергетика омонімії як мовного, мовленнєвого і міжмовного явища* [монографія]. Чернівці: Родовід, 2016. 532 с.
- Лужецька Л. Пароніми та їх роль у забезпеченні точності мовлення. *Молодь і ринок*. 2014. № 7. С. 102-106 [Інтернет-ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_7_25
- Панченко О. Пароніми як основа гри слів та засоби їхнього перекладу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2015. Вип. 22. С. 286–291. [Інтернет-ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2015_22_59
- Сюта Г. М. Паронімічна атракція в ідіостильовій системі Емми Андіївської. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія "Філологічні науки" (мовознавство і літературознавство)*. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 1. Кн. 1. С. 67–72.
- Belica C. *Modellierung semantischer Nähe: Kontrastierung von nahen Synonymen. Korpusanalytische Methode*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2006. [Інтернет-ресурс]. Режим доступу: <http://corpora.ids-mannheim.de/ccdb/>
- Birkenmaier W. *Vergleichendes Studium des deutschen und russischen Wortschatzes*. Tübingen: UTB für Wissenschaft, 1987. 175 S.

- Hausmann F. J. Das Wörterbuch der Homonyme, Homophone und Paronyme. *Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Bd. 2. Hrsg. von F. J. Hausmann, O. Reichmann, H. E. Wiegand, L. Zgusta. Berlin: de Gruyter, 1990. S. 1120–1125.
- Joffe D., de Schryver, G.-M. iTshwaneLex, a state-of-the-art dictionary compilation program. *Proceedings of the 11th Euralex International Congress*. Ed. By G. Quilliams, S. Vessier. Lorient: Université de Bretagne-Sud, 2004. Pp. 99–104.
- Kiyko S. (2023). Ad-hoc-Generierung internetbasierter Korpora für Fachwörterbücher. *Abstracts of V International Scientific and Practical Conference „Priority Directions of Science Development“*, February 06 – 08.2023. Hamburg. Pp. 244–249.
- Kiyko S., Rubana Ye. Computergestützte Erstellung von zweispracheigen Fachwörterbüchern. *PNAP: Scientific Journal of Polonia University Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. Poland: Educator, 2022. Vol. 55. Nr. 6. Pp. 25–31.
- Lăzărescu I. *Die Paronymie als lexikalisches Phänomen und die Paronomasie als Stilfigur im Deutschen*. Bukarest: Anima, 1999. 255 S.
- Marková V. *Synonyme unter dem Mikroskop. Eine korpuslinguistische Studie*. Tübingen: Narr, 2012. 268 S.
- Müller W. *Duden. Leicht verwechselbare Wörter*. Mannheim: Bibliographisches Institut, 1973. 334 S.
- Pollmann C., Wolk U. *Wörterbuch der verwechselten Wörter. 1000 Zweifelsfälle verständlich erklärt*. Stuttgart: Pons, 2010. 127 S.
- Riehme J. *Gleich gesprochen – verschieden geschrieben. Zum Verwechseln ähnliche Wörter und ihre richtige Schreibung*. Leipzig: Volk und Wissen, 1988. 118 S.
- Storjohann P. Dynamischer Gebrauch von Paronymen in allgemein-, fach-, wissenschafts- und bildungssprachlicher Kommunikation. *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*. Nr. 71, 2019. S. 1–31.
- Storjohann P. Korpusdaten und -methoden zur Erarbeitung eines Wörterbuches leicht verwechselbarer Ausdrücke. *Band zur Fachtagung DaF/DaZ Mannheim*. Hrsg. von Sandra Steinmetz, Dennis Strömsdorfer, Markus Willmann, Nadja Wulff. Mannheim: IDS, 2018. S. 207–228.
- Storjohann P. Was ist der Unterschied zwischen sensitiv und sensibel? *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*. Nr. 62 (1). Berlin: De Gruyter, 2015. S. 99–122.
- Storjohann P. *Wie kann ein Paronymwörterbuch funktionieren? Linguistische Grundlagen für den Sprachunterricht*. Bozen: Bozen-Bolzano University Press, 2016. S. 231–241.
- Storjohann P., Mell R., Schnörch U. (2019). Korpussemantische Einflussfaktoren auf Eigenschaften und Funktionen von Paronymen. *Themenheft Deutsche Sprache*. Nr. 1. 2019. Berlin: Erich Schmidt, 2019. S. 53–67.

REFERENCES

- Bahan M.P. (2017). Paronimiya v suchasnyy ukrayin's'kyi lnhvistychniy terminolohiyi: prychny y tendentsiyi rozvytku [Paronymy in modern Ukrainian linguistic terminology: causes and trends of development]. *Naukovyy visnyk Drohobyt's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser.: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*. Nr. 8(1). Pp. 5–10.
- Belica C. (2006). *Modellierung semantischer Nähe: Kontrastierung von nahen Synonymen. Korpusanalytische Methode*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache. <http://corpora.ids-mannheim.de/ccdb/>
- Birkenmaier W. (1987). *Vergleichendes Studium des deutschen und russischen Wortschatzes*. Tübingen: UTB für Wissenschaft. 175 S.
- Hausmann F. J. (1990). Das Wörterbuch der Homonyme, Homophone und Paronyme. *Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Bd. 2. Hrsg. von F. J. Hausmann, O. Reichmann, H. E. Wiegand, L. Zgusta. Berlin: de Gruyter, 1990. S. 1120–1125.
- Joffe D., de Schryver, G.-M. (2004). iTshwaneLex, a state-of-the-art dictionary compilation program. *Proceedings of the 11th Euralex International Congress*. Ed. By G. Quilliams, S. Vessier. Lorient: Université de Bretagne-Sud. Pp. 99–104.

- Kiyko S. (2023). Ad-hoc-Generierung internetbasierter Korpora für Fachwörterbücher. *Abstracts of V International Scientific and Practical Conference „Priority Directions of Science Development“*, February 06 – 08.2023. Hamburg. Pp. 244–249.
- Kiyko S., Rubana Ye. (2022). Computergestützte Erstellung von zweispracheigen Fachwörterbüchern. *PNAP: Scientific Journal of Polonia University Peridyk Naukowy Akademii Polonijnej*. Poland: Educator, 2022. Vol. 55. Nr. 6. Pp. 25–31.
- Kiyko S.V. (2014). *Omonimiya v movi i movlenni* [Homonymy in language and speech]. Chernivtsi: Rodovid. 544 p.
- Kiyko S.V. (2016). *Synerhetyka omonimiyi yak movnoho, movlennyevoho i mizhmovnoho yavvyshcha* [Synergetics of homonymy as a language, speech and interlanguage phenomenon]. Chernivtsi: Rodovid. 532 p.
- Lăzărescu I. (1999). *Die Paronymie als lexikalisches Phänomen und die Paronomasie als Stilfigur im Deutschen*. Bukarest: Anima. 255 S.
- Luzhetska L. (2014). Paronymy ta yikh rol' u zabezpechenni tochnosti movlennya [Paronyms and their role in ensuring speech accuracy]. *Molod' i rynek*. Nr. 7. S. 102–106. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_7_25
- Marková V. (2012). *Synonyme unter dem Mikroskop. Eine korpuslinguistische Studie*. Tübingen: Narr. 268 S.
- Müller W. (1973). *Duden. Leicht verwechselbare Wörter*. Mannheim: Bibliographisches Institut. 334 S.
- Panchenko O. (2015). Paronymy yak osnova hry sliv ta zasoby yikhnoho perekladu [Paronyms as the basis of word play and means of their translation]. *Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho. Seriya: Filolohiya (movoznavstvo)*. 2015. Vyp. 22. Pp. 286–291. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2015_22_59
- Pollmann C., Wolk U. (2010). *Wörterbuch der verwechselten Wörter. 1000 Zweifelsfälle verständlich erklärt*. Stuttgart: Pons. 127 S.
- Riehme J. (1988). *Gleich gesprochen – verschieden geschrieben. Zum Verwechseln ähnliche Wörter und ihre richtige Schreibung*. Leipzig: Volk und Wissen. 118 S.
- Storjohann P., Mell R., Schnörch U. (2019). Korpussemantische Einflussfaktoren auf Eigenschaften und Funktionen von Paronymen. *Themenheft Deutsche Sprache*. Nr. 1. Berlin: Erich Schmidt, 2019. S. 5–67.
- Storjohann P. (2015). Was ist der Unterschied zwischen sensitiv und sensibel? *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*. Nr. 62 (1). Berlin: De Gruyter. S. 99–122.
- Storjohann P. (2016). Wie kann ein Paronymwörterbuch funktionieren? *Linguistische Grundlagen für den Sprachunterricht*. Bozen: Bozen-Bolzano University Press, 2016. S. 231–241.
- Storjohann P. (2018). Korpusdaten und -methoden zur Erarbeitung eines Wörterbuches leicht verwechselbarer Ausdrücke. *Band zur Fachtagung DaF/DaZ Mannheim*. Hrsg. von Sandra Steinmetz, Dennis Strömsdörfer, Markus Willmann, Nadja Wulff. Mannheim: IDS. S. 207–228.
- Storjohann P. (2019). *Dynamischer Gebrauch von Paronymen in allgemein-, fach-, wissenschafts- und bildungssprachlicher Kommunikation*. *Zeitschrift für Angewandte Linguistik*. Nr. 71. S. 1–31.
- Syuta H. M. (2009). Paronimichna atraktsiya v idiostyl'oviy systemi Emmy Andiyevs'koyi [Paronymic attraction in the idiosyncratic system of Emma Andievska]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya „Filolohichni nauky“ (movoznavstvo i literaturoznavstvo)*. Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova. Vyp. 1. Kn. 1. Pp. 67–72.